

NAGYNÉ ÁRGÁNY BRIGITTA¹
TANDALOK ÚJJÁSZÜLETÉSE A 21. SZÁZADBAN
2. RÉSZ „PISZKOS A KEZEM, MEG A TENYEREM”

A tanulmány első részében² a tandal történeti alakulásából kiindulva foglaltam össze, honnan indult ez a műfaj, milyen módon volt jelen a zenei nevelés területén a 19-20. században.

Az előző tanulmány folytatásaként sor kerül a jelen kor néhány – a világhálón elérhető – tandalának bemutatására, melynek eredményeképpen kirajzolódnak e műfaj napjainkra jellemző jegyei és formái. A második rész tehát a YouTube-csatornák világába vezet, ahol igen népszerűek a kisgyermek számára gyártott tartalmak.

Bevezetés

A jelen kor némely digitális és nyomtatott tartalmai több esetben újból a régi korok – egyszer már méltán feledésbe merült – szellemét idézik fel. E szemelvények láttán és széles körben való terjedésük okán a legtöbb esetben megkérdőjelezhetővé válnak az intézményes zenei nevelés által hangsúlyozott alapelvek. Így a művészi-esztétikai érték átadására való törekvés, mivel e szemelvények többsége mellőz minden esztétikai értéket. Céлом, hogy néhány szemléletes példa bemutatásával ráirányítsam a figyelmet e jelenségre és rávilágítsak a felnőttek felelős magatartásának és attitűdjének szükségességére a gyermekeknek való tartalmak megválogatásában e területen (is). A közölt anyagok csak ízelítőt adnak a meglehetősen gazdag kínálatból, teljeskörű bemutatásuk és elemzésük jóval szélesebb körű és aprólékosabb kutatást kívánna. De amennyiben a jelen kor és a jövő oktatási-nevelési kihívásaira adekvát válaszokat szeretnénk adni, nem mehetünk el az intézményen kívüli (?) zenei hatások mellett sem szó nélkül.

Kiindulásképpen felidézhetjük az első részben említett és bővebben taglalt fröbéli tandalok néhány jellemzőjét, melyek az alábbiakban foglalhatók össze:

- zenei szempontból nehézkes, unalmas dallamok;
- a szövegek jó része idegen (német) nyelvről fordított;
- a dallamok eredete nem tudható vagy jórészt szintén idegen eredetű;
- nehéz ritmikai elemek, ügyetlen, kezdetleges dallamformálás;
- elsődleges hangsúly a szövegen és annak tanító, oktató, szoktató jellegén van (pl.: magatartási szabályokat sulykol, tananyagot ír le);
- sem dallamukat, sem ritmikájukat tekintve nem alkalmasak a 3-7 éves korosztály számára;
- nem műalkotások, mivel nem jön létre szöveg és dallam kölcsönös egymásnak megfelelése, tehát személyiségformáló hatásuk sincsen;³

A jelen írásban közölt zenei tartalmak felvonultatásakor a korábbi, már a múltból „örökölt” dalok jelenkori változatait kerestem, illetve olyan szemelvényeket, melyek tartalmukban megfelelnek a tandalokról létrehozott eddigi meghatározásoknak és jellemző ismérveknek. A

¹ egyetemi oktató, Kodolányi János Egyetem, Neveléstudományi Tanszék

² A hivatkozott tanulmány itt olvasható: <http://www.parlando.hu/2024/2024-3/Tandalok.pdf>

³ Mészáros István: Óvodai Zenei Nevelésünk másfél évszázada. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1988. p. 53-70.

továbbiakban közölt példák mindegyike a digitális világból (pl.: weboldalak, YouTube-csatornák) származik, ízelítőt nyújtva a média által közvetített tartalmakból.

Tandalok a világhálón

A mai óvodások életét is átszövi a digitális világ, érdeklődéssel fordulnak az új technológia kínálta lehetőségek felé. A digitális forradalom az élet minden területére beáramlik. Ma már az IQ és EQ fogalmak között egyenrangú szerepet kap a digitális intelligencia fogalma, mely az új technológia felelős és hatékony használatát is feltételezi. Ebből a szempontból nézve a gyermekek kompetenciái sokkal korlátozottabbak, és a felnőttek szerepe, elsősorban a szülők és pedagógusok felelőssége felértékelődik. Problémát jelenthet, ha a felnőtt nem rendelkezik kellő tapasztalattal a digitális világban, hiszen az óvodás korú gyermek digitális eszköz és internet használata mindig a felnőttek irányítása és felügyelete alatt lenne kívánatos - mivel ő nem rendelkezik a kritikus gondolkodás képességével. A gyermekek nem tudnak felelősen dönteni e tekintetben, ugyanakkor – mivel e világba születnek -, növekedésük során hatással vannak rájuk e tartalmak és eszközök. A felnőttek feladata tehát, hogy az őket körülvevő digitális világ biztonságos lehessen számukra. Már az egészen kis gyermekek is rendszeresen találkoznak digitális tartalmakkal, már nem csak az iskolások tanszere a tablet, a laptop, de az óvodákban is a mindennapok eszköze, melynek következményeképp egyre több óvodás van egyre többet képernyő előtt. Az óvodás korosztály digitális „szerhasználatával” kapcsolatosan Janek Noémi (Janek, 2019) kutatásában feltérképezte e korosztály internethasználatát a gyerekek közvetlen kérdezésével, nem csupán a szülőktől kapva információkat a témával kapcsolatban. A gyermekek elmondása szerint az internet „valami, ami össze tudja kapcsolni az embereket...valami, aminek különböző funkciói vannak, mint például a letöltés vagy feltöltés...lehet rajta játszani, vagy videókat nézni.” (Janek, 2019:103) A gyerekeknek különböző ikonokat mutattak (többek között a YouTube, Google, Gmail, Apple, Android jeleit), melyek közül legtöbbször a YouTube ikont ismerték fel és a gyerekek több mint a fele meg is tudta mondani, hogy az mire való: „Ez a youtube! Videót nézek rajta egyedül, amikor minden szülőnek valami dolga van. Úgy találom meg a meséket, hogy bemondom, vagy megkeresem (6 éves lány) ...Sokáig kell keresnem rajta azt a zenét, amit hallgatni akarok (6 éves fiú) ...Lehet rajta zenét hallgatni, jó sok dolgot megnézni (5 éves lány)” (Janek, 2019:104) A szülői kontroll csupán annyiban jelent meg a válaszok között, hogy arra kérték a gyerekeket, hogy egy-egy ikonra ne kattintsanak. Ilyen formán az óvodás korúak jórészt válogatatlanul hozzáférhetnek többségükben igénytelen „sikerdalokhoz”, nem gyermekeknek szóló zenei tartalmakhoz.

Az utóbbi éveket nézve elszaporodtak a tandalok a világhálón, bármikor és bárhol elérhetőek, többségük ingyen. Nagyon sok óvodás korú gyermek használja a tartalommegosztó csatornákat, így a YouTube-ot is, szülővel, vagy szülők nélkül, zenéket, meséket tartalmazó videókat nézve rajta. A YouTube elsősorban magánszemélyeknek ad lehetőségek videóik megosztására, ez is magyarázhatja, hogy a tandalok valóságos aranybányája. A nézettség, illetve a feliratkozók számától függ, hogy a feltöltő mekkora jövedelmet kap az általa közreadott tartalomért, ezért elsősorban nem a minőség, hanem a mennyiség dominál. Ha a gyerekeket megszólító tartalmakat és (tan)dalokat nézzük, gyakorlatilag minden olyan cselekvésről, amely a gyermekek mindennapjaiban fellelhető, készítettek már dalt, így „dalos”

videók segítségével „megtanulhatunk” fogat/kezet mosni, fésülni, öltözni, táncolni, köszönni, számolni. (Végh-Lengyel, 2021) Mivel videómegosztóról van szó, így természetesen mindegyik csatornához tartozik képi megjelenítés is, melynek bemutatása és elemzése az e területhez értő szakemberek számára szintén tanulságos lehetne.

Nézzünk tehát néhány példát a népszerű és megszámlálhatatlan YouTube-csatornák, a tartalomgyártók dalaiból, közülük kiemelve azokat, melyek magyar nyelvű tartalmakat hoznak létre.⁴

Idegen (főképp angol) nyelvről fordított dalok – Hey Kids

Talán az interneten található dalok közül legmesszebb a művészi értéktől azok a dalok állnak, amelyeket egyszerűen „lefordítottak” angol nyelvről magyarra. Az angol verzió⁵ nagyon népszerű a mai napig (angol nyelven), jelen esetben egyszerűen a dalok dallama kapott egy magyar szöveget, így született meg a Hey Kids⁶ magyar csatornán például a *Kézmosó dal*⁷, amelynek szintén átütő a sikere – legalábbis a nézettség alapján.

Kéz - mos - ás, kéz - mo - sás, min - den nap vár ránk.
Kéz - mos - ás, kéz - mo - sás, le - gyen tiszt - ta már.

5 Most a ke - zünk már tiszt - ta, de nincs a - ki meg - szá - rit - sa, de

9 min - dig meg - ráz - hat - juk ráz - zuk, rá - zuk, ráz - zuk

13 Min - dig meg - ráz - hat - juk meg - szá - rad az úgy.

(Forrás: Végh-Lengyel, 2021: 25)

Nehéz lenne e dalban művészi-esztétikai értéket keresni, mint ahogy jó pár, e csatornán hallgatható videóban és videóösszeállításban⁸ is. Épp ezért nincs sok értelme, hogy bármely korábban említett szempontból vizsgálat alá vegyük. Ugyanakkor a csatorna névjegye szerint: „összehozza a családokat, felfedezhetünk bájos, generációkat áthidaló eredeti dalokat (úm.: „Ram Sam Sam”, „Twinkle Twinkle Little Star”, „Wheels on the Bus”), *fantáziadús nyelvi*

⁴ Annak kutatása is nagyon izgalmas téma lehetne, hogy a világháló globális elérhetőségének hatására természetesen hamar megtalálhatjuk azokat a tartalmakat és csatornákat, melyek nézettsége és népszerűsége bizonyára jelentős hatást gyakorolt a tartalmak magyar létrehozóira. Ilyen például a Baby Shark | Kids Songs and Nursery Rhymes-csatorna. Ugyanakkor e médiák hosszú távú hatásának vizsgálata még várat magára...

⁵ HeyKids, Nursery Rhymes, 4,12 M feliratkozó, 439 videó, 2 141 381 620 megtekintés (2024.07.18.), <https://www.youtube.com/channel/UCMsQNX1a0kQU5337ipRj1eQ>

⁶ HeyKids, 692 E feliratkozó, 272 videó, 616 516 502 megtekintés (2024.07.19.), <https://www.youtube.com/channel/UCA6DqXAoqLLFo2ZnjuFQVKw>

⁷A dal linkje magyar nyelven: https://www.youtube.com/watch?v=JB83CH_cVdw&t=14s És eredeti nyelven(angol): <https://www.youtube.com/watch?v=8uKpz6Z-Klk>

⁸ Egy példa erre: Kézmosás, Gyerekdalok egybefűzve, 7 206 768 megtekintés (2024.07.19.) Magyar gyerekdalok egybefűzve, majd lejjebb: Gyerekdalok és Mondókák Magyarul https://www.youtube.com/watch?v=JB83CH_cVdw&t=47s

fejlesztésekkel erősíti a kisgyermekkel (1-3 éves korig) kialakított értékes kapcsolatokat. Továbbá a 3-5 évesek számára szókincsbővítést és mesélési készségek fejlesztését biztosítja.” Ha alaposabban ránézünk e tartalmakra – amelyekben manapság már igencsak keverednek a dalok, így bekerülnek a magyar néphagyományból származók is (pl.: Bújj, bújj zöld ág, a csatornára oly jellemző „hangszereléssel”) – nem kell sokat keresgálnünk, hogy olyan „dalok” jöjjenek fel, mint a „Ne felejts el pisilni” vagy a „Hét napjai”. Ezek sokkal inkább egy, „A két pasi meg egy kicsi” című amerikai sorozat egyik epizódjára emlékeztetnek, mely kiválóan nyújt görbe tükröt a kizárólag nyereségre vágó, „gyermekzenét” író zeneiparnak („Ha iszom, csak pohárból” és „Viszlát, cumi!”)⁹ és a „gyerekek tetszik, mi a gond ezzel” szemléletnek. A dalok többsége mellőz mindenféle helyes magyar hangsúlyozást és prozódiaát, szövegük (remélem), hogy nem fejleszt szókincszet, hangszerelésük primitív, ahogy dallamviláguk is, zenei megszólaltatásuk pedig meglehetősen eklektikus.¹⁰

Gyerekeknek Szeretettel – Gyerekdalok Magyarul¹¹: Oktatási rajzfilmek magyarul

Ezen a csatornán a mulatós, lakodalmos zene „mintájára” található gyerekeknek szóló tartalmak sokféle tematikát érintve – és népszerűségnek örvendő – például jellegzetesen visszatérő témaként a traktorokról, a pótkocsiról, a traktor barátairól ugyanúgy, mint egyes állatokról (pl.: béka, Kis Bika, Kiskacsa) és gyümölcsökről (pl.: narancska vagy a „szuperételekről”, mint amilyen pl. a körte).

Mindenütt szemünkbe ötlük rögvest a csatorna mondhatni „jelmondata”: „*A gyerekdalok fejlesztik és serkentik a gyermek fantáziáját.*”

Álljon itt egy „kifejező” dalszöveg e tartalmak közül:¹²

*„A Kis Bika napozott és a parton szundikált.
Bika háta megégett, még egy kicsit füstös lett.
Áj, áj, ajajaj, a Kis Bika mú,mú,mú,
Aj,aj, ajajaj, meglocsolni a bikát.”*

KerekMese „tanító dalok”

A KerekMese-csatorna története a 2012-es évre nyúlik vissza, amikor is egy fiatal házaspár heti rendszerességgel saját gyártású tartalmakat (dalokat és meséket) kezdett feltölteni a YouTube megosztóra. Nagy népszerűségre tettek szert, mellyel 2019 táján még több cikk is foglalkozott.¹³ Nézettségük rövid időn belül a magyar YouTube-ot tekintve „vezető hatalommá” tette őket. 2020-ban saját weboldalt hoztak létre, majd később visszatértek a YouTube megosztóra. Egy interjúban¹⁴ meséltek arról, hogy a hűtőről szóló daluk szövegét kisfiuk találta ki.

⁹ A film részlete megtekinthető itt (nálam „tananyag” is): <https://www.youtube.com/watch?v=lzhNy2Tfj0g>

¹⁰ Sajnos nem sikerült arról információt találnom, hogy kik e tartalmak „gyártói” ...

¹¹ 5,2 E feliratkozó, 101 videó, 5 663 953 megtekintés (2024.07.19.)
<https://www.youtube.com/channel/UC1kYtYg8oBuSCSdCZx2E2Q>

¹² Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=jxjwTWK15X0>

¹³Fabók Bálint (2019): Egy balatoni faluban élő házaspár uralja a magyar YutTube-ot.
<https://g7.hu/vallalat/20190201/egy-balatoni-faluban-elo-hazaspár-uralja-a-magyar-youtube-ot/>

¹⁴Indexvideó: Azt mondták, hogy szert csinálunk- de mégis kétféle nézik.
https://index.hu/video/2019/03/03/kerekmese_animacio_rajzfilm_youtube/

A dal¹⁵ szövege a következő:

*Hűteni lehet,
Hűteni lehet,
Hűteni lehet
A hűtővel.*

Fogadtatását tekintve a csatorna sok kritikát kapott. Elmondásuk alapján nem igazán érdekli őket, hogy sokak szerint szörnyű, amit csinálnak, ugyanis sok feliratkozójuk van, akiket érdekel a tartalom. Megfogalmazásuk szerint: „*Láttuk, hogy nagyon mennek ezek a gyerekdalok külföldön, pedig piszok egyszerűnek tűntek...Könnyebb volt átvenni egy mintát, egy dallamot külföldről. Nem kellett sokat gondolkodni, csak a saját rajzstílusomat kellett belevinnem.*”¹⁶ emlékszik vissza egyikőjük a KerekMese tartalmak születésére. A tartalmak minőségével kapcsolatban így fogalmazott: „*Ami minőségibb, arra egyszerűen kevesebben vevők a YouTubeon*”¹⁷.

A dalok kritikái közül egy, a Magyar Nemzetben olvasható cikk talán a legemlékezetesebb¹⁸: „...*a szülőké a felelősség, hogy a szövegritmust és a tisztaságot, zenei egységességet kincsként őrző Kaláka ... világa mellé, felnő-e a gyerekek szemében a Kerek Mese. Kodály országában azért én vigyáznék a gyerekekre, mert nem jogosít fel mindenre az, hogy a bicikli felé tereljük már a legkisebbeket is.*”¹⁹ A cikkben aztán a szerző szinte szóról szóra elemzi az adott dalt, leginkább annak szövegére koncentrálna.

Egy másik nagyon népszerű szerzemény (25 M megtekintés 9 évvel ezelőtt) volt a csatornán²⁰ a Kukásautó című dal. A szöveg és a dallam művészi egységét nehéz lenne e dalban megtalálni, a készítőik nem fordítottak különösen nagy figyelmet a dal zenei nívójának megvalósítására. Létrejöttének célja, hogy megtudjuk, mire való a kukásautó, tehát ez egy oktató tandal.²¹

Mit szállít az a - u - tó? ku-kát, ku-kát! Mit szállít az a - u - tó? kukás a - u - tó.

5
Messze száguldó, kukás a - u - tó. Mit szállít az a - u - tó? kukás a - u - tó.

(Forrás: Végh-Lengyel, 2021: 27)

¹⁵ Hűtő dal: https://www.youtube.com/watch?v=IgM0urw_Grl

¹⁶ Fabók Bálint: Egy balatoni faluban élő házaspár uralja a magyar YouTube-ot. (letöltve: 2021. március 30.) <https://g7.hu/vallalat/20190201/egy-balatoni-faluban-elo-hazaspar-uralja-a-magyar-youtube-ot/>

¹⁷ Fabók Bálint: Egy balatoni faluban élő házaspár uralja a magyar YouTube-ot. Index.hu (letöltve: 2021. március 30.) <https://g7.hu/vallalat/20190201/egy-balatoni-faluban-elo-hazaspar-uralja-a-magyar-youtube-ot/>

¹⁸ A dal, melyre a cikk szerzője utal: Jármű dal. <https://www.youtube.com/watch?v=On2j6nHBqf8>

¹⁹ Bucsy Levente (2014. 01.15.): Íme a világ legrosszabb biciklis dala. <https://magyarnemzet.hu/kullonelo/2014/01/ime-a-vilag-legrosszabb-biciklis-dala>

²⁰ Jelenleg is létezik weboldaluk és könyvek kiadásával is próbálkoztak, de újabb tartalmaikat több, - nem elsősorban zenei - kritika érte.

²¹ Vajon hány „Kuka-dal” létezhet?

A Vidám Manók Együttes csatornája

A Vidám Manók Együttes csatornája abban különbözik az előzőktől, hogy a dalok zenei kíséretét különböző hangszerek megszólaltatásával színesítették, itt már a gépi zene kizárólagosságát felváltja a hangszeres játék: a háttérben harangjáték, marimba, vibrafon, xilofon és egyéb ütőhangszerek teszik változatosabbá a hangzást. A Szelektív kuka dal²² szövegét Hétfvári Andrea²³ írta. Négy versszakon keresztül a különböző színű kukák funkciói kerülnek bemutatásra a dalban, ezzel hívva fel a figyelmet a szelektív hulladékgyűjtés jelentőségére, egyfajta szokásalakítási szándékkal. Mint a tandalok többségénél, így e dalnál is nagyon erőltetett, a kívánt oktatási célt sulykoló szöveget találunk. Ennek negatív voltát fokozza tovább a zenei megformálás igénytelensége: a dúrhármasok felbontása, az indokolatlanul elaprózott ritmusok, a felütés, a szekvenciaszerű dallamszerkesztés stb.

A szelektív kukák között én vagyok a sárga, zacskót, szatyrot, műanyagot eszem vacso-rá-ra.

Zacskót, szatyrot, műanyagot eszem vacso-rá-ra, és az egész világon a legszebb szín a sárga.

9 Refrén 1,2,3. Fine
Szürke, zöld, kék, sárga, a szánk nagyra távra, mi vagyunk az okos kukák, csodák-csodá-já-ra. csodák-csodá-já-ra.

(Forrás: Végh-Lengyel, 2021:28)

LetsgoMartin Gyerekdalok és Mondókák²⁴

LetsgoMartin egy zenés gyerekcsatorna, melynek karakterei: Tifani, Denisz, Romeo, Ronaldo, Natasa, Anya Apa és az állatok. Céljuk szerint segítenek megtanulni a számokat, betűket, színeket, állathangokat, táncmozdulatokat és még sok minden mást. Megfogalmazásuk szerint: dalaik „*olyan értékekre tanítják a gyerekeket, mint a kedvesség, a hála és a barátság. Mi pedig mindent megteszünk annak érdekében, hogy a kicsik nagyon jól érezzék magukat videóink megtekintése közben*”²⁵.

A Kicsi Gesztenye Klub csatornája²⁶

Tandalokban gazdag e csatorna is, mely névjegye szerint: „*ismeretterjesztő zenés meseprodukció*”. Ezen a csatornán a Minimaxon futó sorozat legjobb videóklipjei, jelenetei, epizódjai találhatóak meg egy helyen. A főszereplők különböző élethelyzetekben kalauzolják a kicsiket, segítenek levonni az adott történet tanulságát, mindezt Dobrády Ákos dalaival megkoronázva. E csatorna legnépszerűbb tartalmai között található a Fogmosó (32M megtekintés) és a Kézmosó (10M megtekintés) dalt, továbbá az óráról (Tik-Tak), a jelzőlámpáról, a fogorvosról, a mosakodásról szóló mondhatni „tanvideókat” is.

²² A dal lelőhelye: <https://www.youtube.com/watch?v=8lAH6gybyEg>

²³ kortárs költő- meseíró, weboldala „Rímtündér” néven ismert

²⁴ 105 E feliratkozó, 878 videó, 54 201 330 megtekintés (2024.08.12.)

²⁵ Forrás: a csatorna névjegye.

²⁶ 241 E feliratkozó, 99 videó (2024.08.12.)

Tompeti és Barátai²⁷

E csatorna tartalmi között található több oktató tandal is, jobbára nem magyar dallamokra. Ilyen a számolós dal²⁸ a Columbo sorozatból tán jól ismert „*This Old Man*” angol nyelvű gyerekdal dallamára írva. De van még ezen kívül cipőtisztító, színeket bemutató, továbbá az egészséges életmódra buzdító daluk is, melynek dallama a dél-afrikai Solomon Linda „*The Lion Sleeps Tonight*” című dala az alábbi szöveggel²⁹:

*„Reggel torna, este torna,
Ez az egészség kulcsa.
Friss levegőn szaladgálni,
Nincs is jobb móka!*

Refrénként pedig az amerikai dallam refrénjére: Főőőő az egészség! (többször ismételve)

*Ne vess sokat, küldj egy mosolyt
a barátodnak,*

*S a bacik rólad, mint a bolhák
Úgy lepattanak.*

Refrén

*Friss gyümölcs és zöldség kerül
az asztalunkra.*

*Ugye a sok éhes kis óvodás
ezt mind belakmározza.*

Refrén, majd lálálálá...

Zene Gyerekeknek³⁰

E csatorna mozgásra serkentő³¹, illetve szintén a közlekedési eszközökkel kapcsolatos dalokat³² gyárt, szinte kivétel nélkül nem magyar dallamokat felhasználva.

Jelmondatuk szerint: „*A Zene Gyerekeknek csatorna fontosnak tartja, hogy a dalokon keresztül fejlődjenek a gyermekek kommunikációs, emocionális, kognitív és zenei készségei. A játék és a mozgás elengedhetetlen tanulási eszköz kisgyermekkorban, a zene pedig ösztönzi és serkenti ezt a játékos tanulást azáltal, hogy erősíti a belső motivációt, az aktív részvételt, a döntéshozatalt, és fejleszti a képzeletet.*”³³ Szimpatikus, hogy mindehhez a nevüket is adják.³⁴

Kids TV Hungary – Gyerek Dalok Magyarul³⁵

²⁷ 283 E feliratkozó, 86 videó, 201 408 995 megtekintés (2024. 08.16.)

²⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=K6VJvzxHxRc> (2024.08.16.)

²⁹ https://www.youtube.com/watch?v=Ol_oyNaKKAg&list=UULPFQ3Ssca2PYLHclnXXL2uZA&index=32 (2024.08.16.)

³⁰ 12,3 E feliratkozó, 41 videó, 7 613 406 megtekintés (2024. 08.16.)

³¹ „Zakatoló” című dal az „If You Are Happy – And You Know It” angol dal dallamára, <https://www.youtube.com/watch?v=WTALDK-Dt18> „Sorba felállni kis magyarok” <https://www.youtube.com/shorts/DPMRt0RqBqs?feature=share>

³² „A busz kereke körbe forog” <https://www.youtube.com/shorts/usc6pBp6lPk>

³³ Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=tW8APLvApcg>

³⁴ ének: Nórándt-Stayer Fanni, szintetizátor: Stayer Edgár, animáció: Nórándt Péter

³⁵ <https://www.youtube.com/@KidsTvHungary> 215 E feliratkozó, 596 videó, 118 320 282 megtekintés (2024. 08.20.)

Névjegye szerint: „*A gyermekjátékok és a videók legjobb gyűjteménye*”. Illetve egy angol nyelvű oldalról származó ajánlót is olvashatunk a videók alatt, mely szerint: „*Unod már, hogy egész nap a kicsi mögött szaladsz? Játssz le ezt a csodálatos animációs videót a Cartoon Animated Songs by Kids Tv-ről a kisgyermekek számára, és nézd meg, hogyan élvezhetik az élénk színek és a fülbemászó dallamok.*”³⁶

A sok videó között, melyek többségénél Bob, a vonat kalauzol minket, találhatunk a hazánkban „*Hull a pelyhes fehér hó*” szöveggel ismert francia eredetű dalocska igen népszerű dallamára (vajon hány szöveget gyártottak már rá?) a bolygók bemutatásáról³⁷, más dallamra a színekről³⁸, az „*Old McDonald*” dallamára a „Bob, a vonat a tanyán” a tanyasi állatokról³⁹. A videók alatt ismertető szöveget is olvashatunk, többnyire tört magyarsággal.⁴⁰

Külön tanulmányt érdemelne a tandalok tematikus csoportosítása és elemzése, jelen esetben néhány témára összpontosítva emelek ki párat a sok (nem méltán, de népszerű dal) közül.

Mindennapi „rutinjainkkal” (pl.: tisztálkodás) kapcsolatos tandalok

A hasonló típusú tandalok szinte kimeríthetetlen tárháza lett a világháló. Ha kizárólag a tisztálkodással kapcsolatos dalokat nézzük, akkor például fogmosó dalt többféle változatban találhatunk: kezdve Gryllus Vilmostól (szöveg: Tóth Krisztina)⁴¹, Vass Mónikától és Tavasz Lászlótól (KerekMese)⁴², Dobrády Ákostól (szöveg: Szabó T. Anna) (Kicsi Gesztenye Klub)⁴³, a LetsgoMartin Gyerekdalok és Mondókák csatornán (Fogmosó dal, Brush Your Teeth Magyarul⁴⁴), ének: Nádor Dávid, magyar szöveg: Istvánffy Zoltán (Jordan Boldog fogak fogmosó dal)⁴⁵, mosakodással egybekötve a teljes reggeli „rutin” részeként (HeyKids)⁴⁶. (Némelyik dal ezek közül még szándékosan annyi időtartamú is, ameddig egy „átlagos” fogmosás tart...)

Többnyire e dalok szövegei magukban hordozzák azt a stílust, amely a kapcsolódó zenei világban is megjelenik.

Nézzük meg néhány fogmosó dal szövegének egy-egy részletét!

*„Mosd, Mosd,
Bal oldalt mosd, jobb oldalt mosd,
Hátul, körbe, mindenhol mosd!*

³⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=JdD0h6rtEJc> Érdekesképp: a videó, amely alatt található e szöveg, egy árva dallamot sem tartalmaz: gépzene fölé mondják a számok/az állatok/a növények stb. nevét 18 percen keresztül. (2024. 08.20.)

³⁷ https://www.youtube.com/watch?v=GK_lwShM590

³⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=H4BjNroaz2s>

³⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=giFpWDRKCq0>

⁴⁰ „A „Baa Baa Fekete bárány” egy időtlen és szeretett gyerek mondóka, amely generációk óta elbűvöli a fiatal hallgatókat. A dal udvarias érdeklődőt tartalmaz a gyapjú elérhetőségéről, amelyre a fekete bárány igenlő választ ad...” <https://www.youtube.com/watch?v=Yp5KSH3W4xI> (2024.08.20.)

⁴¹ https://m.zeneszoveg.hu/m_dalszoveg/113126/gryllus-vilmos/dal-a-fogmosasrol-zeneszoveg.html

⁴² <https://www.youtube.com/watch?v=xpRwejcG-fY>

⁴³ <https://www.youtube.com/watch?v=impLbwKzrFI>

⁴⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=susykCmCZIA>

⁴⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=HzAmNOJe5Us>

⁴⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=v6OUIg6EDMw>

*Bal oldalt mosd, jobb oldalt mosd,
Ettől leszel jó kislány most!
Mosd –s-s-s –s-s-s, mosd a fogad!
Mosd –s-s-s –s-s-s, mosd a fogad!
Mosd, Mosd... ”⁴⁷*

*„Boldog fog – elől is,
Boldog fog – hátul is
Cs cs cs cs cs Cs cs cs cs cs (Készen állsz? Hozd a fogkeféd!)*

*Baloldalon kezd el
Nagyra nyisd a szád, hát!
Sikáld végig szépen
Folytasd jobbra át
Sikáld végig fel-le
Sikáld körbe-körbe
Sikáld amíg csillog
Fényes minden fog... ”⁴⁸*

*„Így mosd meg a fogadat
Fogadat, fogadat,
Így mosd meg a fogadat
Minden egyes reggel. ”⁴⁹*

*„Mofom a fogam, habof a szám
Jó alapofan megmofom ám
Elöl sikálom, siseg az S
Hátul fikálom, Tökéletesz..
Nincs benne romlás sohase fáj
Tiszta a sok fog, nevet a száj... ”⁵⁰*

Még mindig maradtak a Covid időszakban „népszerű” dallamok közül bőven azok, melyek a további helyes higiénias szokásokkal kapcsolatosak.

Kézmosással kapcsolatosan kaphatunk hasznos információkat a korábban említett dalon kívül például a „*Piszkos a kezem meg a tenyerem*” szöveg mondóka⁵¹ és dalváltozataival. Az oktatási intézmények átmeneti online munkarendre való áttéréseivel nagyon sok olyan ingyenesen elérhető videó vált láthatóvá az interneten – gondolok itt könyvtárak Baba-mama foglalkozásaira, online- óvodai zenei foglalkozásra –, ahol gyerekekkel foglalkozó szakemberek estek abba a hibába, hogy a magyar zenei nevelés irányelveit (remélhetőleg ideiglenesen?)

⁴⁷ Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=susykCmCZlA> (2024.08.12.)

⁴⁸ Forrás: <https://www.jordanoralcare.com/hu/boldog-fogak-fogmoso-dal/> (2024.08.12.)

⁴⁹ Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=v6OUlg6EDMw> (2024.08.12.)

⁵⁰ Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=impLbwKzrFI> (2024.08.12.)

⁵¹ Piszkos a kezem mondóka: <https://www.youtube.com/watch?v=IZ1uhUgAhZc> (2024. 08.16.)

félretéve gyerekeknek mindenáron valami hasznos tudnivalót szerettek volna átadni – persze énekelve. Így születhetett egy, az ismert „*Cifra palota*” kezdetű gyermekdal dallamára írt tandal. Amit a szöveg igyekszik megtanítani a gyermekeknek: ha koszos kézzel kezdenek enni, a bacilusok mindenképp beteggé teszik őket. Ami ebben a legmegdöbbentőbb számomra az az, hogy ezt a dalt rendszeresen éneklék pedagógusok azóta is, illetve óvodai honlapokon is megtalálhatjuk. Ennek egyik érdekes, tán mondhatni groteszk példája, amikor a honlap „jelmondata” alatt⁵² („*Mindazt, ami bennünk van, gyerekkorunkban ültették el bennünk.*”) található meg e „művés” költemény.

Pisz - kos a ke - zem meg a te - nye - rem,
5
et - től ka - pok be - teg - sé - get, ha ez - zel e - szem.

De én megmosom, vízzel, szappannal.
Pusztulnak a bacilusok rögtön, azonnal.

(Forrás: Végh-Lengyel, 2021:29)

Sőt, van olyan weboldal is, mely összegyűjti nekünk a „kézmosós” mondókákat és versikéket, videókkal együtt⁵³, mely tartalmak között természetesen újra megjelennek a korábbiakban leírt csatornák.

A takarítás és a rendrakás témaköre is a gyakorta megjelenő tartalmak között található. Néhány szövegrészlet a kapcsolódó dalokból:
Az egyik dal refrénje például a következő:

„*Takarítás jó buli,
Felmosórongy a buli.*”⁵⁴

Ugyanebből a dalból egy másik szövegrészlet (ha jól értettem):

„*Teregetünk ruhákat,
Lemossuk a dzsuvákat,
Ablakokat törölünk,
Porcicának ötözünk.*”

Részlet egy másiktól:

„*Ideje takarítani,*⁵⁵
ideje takarítani,
Ideje takarítani,

⁵² Forrás: <https://ovi8.webnode.hu/news/kezmoso-dal/> (2024.08.16.)

⁵³ <https://nagyszuloklapja.hu/kezmosos-mondokak-verssek-dalok-gyerekeknek-ezeket-mondogassatok-mikozben-kezet-mostok.html> (2024. 08.16.)

⁵⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=1333z7zrBf0> (2024.08.18.)

⁵⁵ A dalban hallható szöveghangsúly aláhúzva.

És eltenni a játékokat.”⁵⁶

Porszívó dal⁵⁷, melynek szövege: (részlet)

*„Itt a hétvége, nagy takarítás
Söprögetés és felmosás.*

*De máától minden más lesz, mert most itt van az eszköz,
Egy korszerű és hatékony tisztítótárs.*

Refrén:

*Sup-sup, supudubápp,
Sup-sup, supudubáppá je,
Sup-sup, supudubápp,
Így könnyű lesz a takarítás.
Sup-sup, supudubápp,
Sup-sup, supudubáppá je,
Sup-sup, supudubápp,
Porszívó az igazi társ.”*

További oktató tandalok (Pl.: számolás, színek, évszakok, környezetvédelem, világnapok)

Számolás tandalokból is van bőven választék a korábban említett csatornákon: számolhatunk dalolva krumplit⁵⁸, katicákat, kiskacsákat, pillangókat⁵⁹, egereket, kecskéket⁶⁰, gyerekeket⁶¹, elefántokat, halakat⁶², répákat⁶³, tököket⁶⁴, számokat⁶⁵, halakat⁶⁶, a teve púpjait, az elefánt fülét, a lajhár lábujjait...⁶⁷.

Összegezve az eddig bemutatott tartalmak jellemzőit az alábbiakat fogalmazhatjuk meg:

- többségében bugyuta szöveg,
- a szövegek jó része angol nyelvről fordított, mellőzve a költői megfogalmazás és az igényes fordítás bármely szintjét,
- esetleges, primitív szövegalkotás és gyatra szóhasználat,
- többségében a bármely szintű zeneelméleti tudást nélkülöző, siralmas gépzenei (netán élőzenei, hangszeres) kíséret,
- véletlenül sem a magyar nyelvre jellemző hangsúlyok,
- silány dallamalkotás,
- nem valósul meg szöveg, dallam és ritmus találkozása,

⁵⁶<https://www.google.com/search?client=firefox-b&q=takar%C3%ADt%C3%B3+dal#fpstate=ive&ip=1&vld=cid:ae938314,vid:-JsMszv1D3U,st:0>

⁵⁷<https://www.youtube.com/watch?v=eValuU4SXRy>

⁵⁸<https://www.youtube.com/watch?v=SSST-FmcPd0> ,

⁵⁹<https://www.youtube.com/watch?v=kXQ8WR5zRnE>

⁶⁰<https://www.youtube.com/watch?v=4A77EM0R1k4>

⁶¹<https://www.youtube.com/watch?v=wNLMd2rE3tU>

⁶²<https://www.youtube.com/watch?v=owohvBRw76w>

⁶³<https://www.youtube.com/watch?v=Fakt5-cZ-Lg>

⁶⁴<https://www.youtube.com/watch?v=AZoaa6Ayt4E>

⁶⁵<https://www.youtube.com/watch?v=t60V5UNDXqo>

⁶⁶<https://www.youtube.com/watch?v=tW8APLvApcg>

⁶⁷<https://www.youtube.com/watch?v=VBQXOKOpkTk>

- több esetben felnőtteknek (sem) való primitív zenei aláfestés és szöveg⁶⁸

Természetesen akadnak olyan tartalmak is, melyek jóval kevesebb nézettséget mutatnak, viszont a művészi megközelítéshez és interpretáláshoz sokkal közelebb állnak, bemutatásuk és népszerűsítésük szintén újabb tanulmány témája lehet. Ilyenek például a tán jobban ismertek közül Palya Bea Nappali dalai⁶⁹, a Dúdoló⁷⁰ és a Ringató⁷¹ csatornája, Gryllus Vilmos csatornája⁷² vagy Tallér Zsófia Boribon dalai⁷³.

Összefoglalás és néhány javaslat

A tandalokat a múltban sikerült már egyszer kigyomlálni az oktatásból. A Kodály koncepciónak köszönhetően az intézményes zenei nevelés, így az óvodai zenei nevelés is dalválasztásában a népi gyermekjátékdalok és a művészi értékű komponált dalok irányába fordult, tehát a zenei és művészi igényesség a mai napig jelen van az oktatás-nevelés hivatalos dokumentumaiban. Ugyanakkor, mint az a világvárvány idején látható volt: tandalokban bővelkedtek az online foglalkozások, még néhol abban az esetben is, ha azokat zenében jártas pedagógusok tartották. Felszínre került tehát, hogy a zenei nevelés intézményes keretei, a dokumentumokban megfogalmazott elvek és a gyakorlat között adott esetben jelentős különbségek lehetnek, mely összefüggésben állhat a szakemberek igényességével, zenei előképzettségével, zenei ízlésvilágával. Továbbá intézménye válogatja, hogy a gyakorlatban az igényesség hol és milyen mértékben jelenik meg a gyermekekkel foglalkozó pedagógusok körében.

Még mielőtt azt hinnénk, hogy a bemutatott tartalmak jelenléte nem számít és a felsorakoztatott dalok többségén jót mosolyognánk....

A környezet felelőssége rendkívül nagy, az óvodáskorú gyermekek formálódó zenei ízlését a szülők és a pedagógusok alakítják.

Mit lehet tenni a digitális világban, hogy ne feltétlenül a YouTube-csatornák tandalai legyenek a preferált otthoni dallamok a szülők és a gyermekek számára? Több szempontból vizsgálva e kérdést: a pedagógusok számára célszerű lenne olyan továbbképzéseket szervezni, ahol megkaphatják azt a tudást, attitűdöt, amivel felvértezve a szülők számára művészi értékű zenét tudjanak ajánlani. Szervezhetnének olyan témájú szülői értekezletet, ahol a családokat jó ötletekkel segítenék e területen, adott esetben kerekasztal beszélgetésre meghívva olyan szakembereket (pl.: logopédusok, pszichológusok, zenepedagógusok), akik elmondhatnák az e területtel kapcsolatos tapasztalataikat. Továbbá ebben az esetben is fontos lenne a mintaadás: tehát az óvodában ne terjesszük e dalokat, továbbá az óvoda közösségi oldalakon való megjelenésekor vagy honlapján tehetne ajánlást azokra a tartalmakra, melyeket javasol a szülőknek, például otthoni zenehallgatásra, akár heti rendszerességgel frissítve és kiegészítve, aktualizálva (pl.: évszakokhoz, alkalmakhoz) e tartalmakat. Ezen túl egy-egy rendezvény alkalmával fellépőként is hívhatnának olyan művészeti együtteseket, amelyek a gyerekek és a szülők érdeklődését a művészi értékű zene felé fordíthatnák. Lényeges lenne, hogy a

⁶⁸ <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=takar%C3%ADt%C3%B3+dal#fpstate=ive&ip=1&vld=cid:45cd7fda,vid:ByU6wez71rw,st:0>

⁶⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=x7c0K68KX00>

⁷⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=zci4pPue4Wo>

⁷¹ https://www.youtube.com/channel/UCFusF-mnzLoX_1eV75iHSvg/videos

⁷² <https://www.youtube.com/channel/UCU3f8b48wvIB5t4WgB52hIQ>

⁷³ <https://www.youtube.com/watch?v=vqHS3bOmY1Y>

pedagógusok felhívják a szülők figyelmét és biztassák őket az otthoni éneklés fontosságára, hiszen ez a tevékenység egyre kevesebb családra jellemző. A technika fejlődésével, a hanghordozók számának növekedésével, a könnyű hozzáférés következtében megnövekedett a zene passzív befogadásának jelensége, mely kedvezőtlenül hathat az otthoni éneklési szokásokra (is).

Szorgalmazni lehetne továbbá, hogy az óvodáskorú gyermekek minden esetben szülői felügyelettel juthassanak hozzá az internetes zenei tartalmakhoz (is), hiszen amennyiben a szülők a gyermekek választását szinte egyáltalán nem kívánják meghatározni, annak felelősségét teljes mértékben rájuk hárítják. Ez az attitűd is kapcsolatban állhat a mai tandalok sikerességével, nézettségével. A zenei nyitottság, amely e korban jellemzi a gyermeket könnyen a megfogalmazott zenepedagógiai célok ellen dolgozhat, amennyiben a korlátok nélkül hozzáférhető tandalok felé tereli érdeklődésüket, a dalok ismételt meghallgatásával pedig egyre inkább megerősíti e zenei kultúra preferálását, így hosszú távon a gyermek ízlésének alakulását. A gyermekeket nevelő pedagógusok szakmai tudásukkal nagy mértékben segíthetik a szülőket e területen is, felhívva a figyelmüket a zenei ízlés alakulásának érzékenységére. A mindennapi munkájuk során pedig óriási lehetőség van a kezükben, amennyiben megfelelő színvonalú pedagógiai munkájukkal hatást tudnak gyakorolni a gyermekek zenei ízlésvilágára.

Egyes tandalok jelenléte abban az esetben tán nem akkora a gond, ha az idegen eredetű gyermekdalokat a kisgyermek eredeti nyelven hallgatja vagy tanulja (egyszerű dalok, versikék, mondókák) a korai idegennyelv oktatás égisze alatt. Ugyanakkor, ha idegen dallamot hall a fentiekben bemutatott és tömören jellemzett tartalommal, formában és szöveggel, akkor érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy miért lehet fontos – nem kizárólag a zenei nevelést tekintve – e jelenségek mélyebb kutatása és visszaszorításuk lehetséges útjainak felvázolása. Természetesen be is csukhatjuk a fülünket és a szemünket, dughatjuk homokba a fejünket, de ezek a dalok léteznek, terjednek és gomba mód szaporodnak, jórészt a korábban jelzett üzleti szempontok következtében. Hihetjük azt is, hogy hazai óvodáinkban nem játszanak le hasonló tartalmakat, mint ahogy azt is, hogy Kodály Zoltán és Forrai Katalin nyomdokain járva a 3-7 éves korú gyermekek tisztán énekelnek, zenei készségeik koruknak megfelelően fejlődnek. Biztos, hogy ez így van?

Korábban úgy gondoltuk, az a gond, hogy a magyar Himnuszt nem tudják már énekelni a középiskolások, de lehet, hogy abban sem sokáig ringathatjuk magunkat, hogy a „Tekeredik a kígyó” még jól megy, azaz az óvodában „még minden rendben van”.

Tervem szerint következő cikkem két, újonnan megjelenő tandaltípust állít majd reflektorfénybe: azon dalokat, melyek eredeti népi gyermekjátékdalok dallamára íródtak, azok dallamát „kölcsonözve” új szöveggel és/vagy új játékkal is felruházva egy-egy adott témakörhöz (pl.: évszak, ünnep) kapcsolódóan. Továbbá egy következő típusként a magyar népi gyermekdalanyagtól szinte teljes mértékben idegen „szövegmegjatszos” dalok előretörésének tendenciáját. És természetesen itt lesz az ideje annak, hogy további jó példákkal és javaslatokkal is szolgáljak.

Irodalom

Janek Noémi (2019): „Google-bácsi mindent tud” – eredmények és tapasztalatok az óvodások digitális eszköz- és internethasználatának vizsgálatáról. In: Gyermeknevelés, Koragyermekkori

kutatások metodológiája, 7. évf. 2-3. sz. p. 95-110.

<https://ojs.elte.hu/gyermeknevelés/article/view/516/414>

Oláh Emőd (1996): Kodály Zoltán hatása a kisdiednevelés című folyóiratra az ének- zenei nevelés területén 1941-44 között: A Hajdúböszörményi Óvóképző Főiskola Jubileumi tanulmánykötete. Hajdúböszörmény, p. 139-143.

Végh-Lengyel Erika (2021): „Mit szállít az autó...” Tandalok „reneszánsza” a XXI. században. Szakdolgozat. Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem. Kaposvár